



אוניברסיטת בן-גוריון בנגב  
הפקולטה למדעי הרוח והחברה  
2020-2021

המחלקה לפוליטיקה וממשל והמחלקה לחינוך  
قسم السياسة والحكم & قسم التربية

אפיסטמולוגיות תיאורטיות וביקורתיות בחקר החברה והפוליטיקה  
קורס שנתי 0-138-1-78 (4 נק"ז)  
**יום ג' 14:00-16:00**  
בניין 72 חדר 213

פתוח לתלמידי תואר שני ושנה ג'+ד' תואר ראשון  
מכל הפקולטות  
المساق مفتوح لطلاب اللقب الأول (سنة الثالثة ورابعة) والثاني من كليات الجامعة المختلفة

שם הקורס באנגלית: *Critical, theoretical & epistemological perspectives in studying society and politics*  
انتاج المعرفة النقدية: مقتطفات بحثية في السياسة والمجتمع

שם המרצים: דר' מנצור נסאסרה ד. منصور الناصرة ד"ר סראב אבורביעה-קוידר ד. سراب أبو ربيعة-قويدر  
[mansor@bgu.ac.il](mailto:mansor@bgu.ac.il) [sarab@bgu.ac.il](mailto:sarab@bgu.ac.il)

**דרישות הקורס: متطلبات المساق**  
נוכחות והשתתפות פעילה: 10%  
פרזנטציות: 20%  
עבודה חקר סופית: 60%  
סיוור לימודי: 10%

**יעדי הוראה:**

הסדנא תעסוק בניתוח אפיסטמולוגיות תיאורטיות ומתודולוגיות בחקר החברה, הפוליטיקה והתרבות מפרספקטיבה ביקורתית. מטרת הסדנא- הקורס הנה לחשוף את הסטודנטים לשיחים פוסט קולוניאליים ביקורתיים, ולמחקרים חדשניים שנערכו על ידי חוקרים מהעולם הערבי. כל שיעור יספק ניתוח העוסק בנקודות מבט פוליטית ומגדרית. ד"ר מנצור נסאסרה מומחה בפוליטיקה של המזרח התיכון וד"ר סראב אבורביעה-קוידר מומחית בחקר מגדר בעולם הערבי יספקו שניהם את שתי נקודות המבט הביקורתיות בכל נושא.

הסדנא תתמקד בקריאה ביקורתית של טקסטים העוסקים במפגש שבין קולוניאליזם, מגדר וזהות בהיסטוריה של קבוצות ילידיים ומיעוטים. הסטודנטים יחשפו למתודולוגיות מחקריות ביקורתיות בקרב קבוצות מודרות/ילידיות, כגון היסטוריה שבע"פ (oral history), עבודה ארכיונית, נרטיבים היסטוריים ומגדריים. הקורס יכולול חשיפה למומחים/יות ערבים-פלסטינים בתחום מהארץ ומחו"ל באמצעות הרצאות אורח, סיוור ויום עיון (סדנא בינלאומית) באחת האוניברסיטאות בארץ.

מטרת הסדנא הרב-תחומית הנה לספק לסטודנטים כלים תיאורטיים ומתודולוגיים ביקורתיים למחקריהם. בסיום הקורס הסטודנט יגיש עבודה המבוססת על ניתוח תיאורטי ומתודולוגי למחקר בו הוא עוסק.

تهدف هذه الندوة العلمية للتعرف على مقتطفات في الأبحاث والدراسات النقدية البوست-كولونiale وعلى مراحل انتاج المعرفة النقدية في مجال السياسة والمجتمع. يعتبر هذا المساق بمثابة فرصة هامة للطلبة المعنيين بتطوير قدراتهم البحثية والتعرف على كيفية اجراء أبحاث علمية ميدانية وأثنوقرافية في مواضيع عدة مثل الارشفة، التاريخ والرواية الشفوية، الصحافة العربية وغيرها. حيث سيتضمن المساق على ايام دراسية للتعرف على اليات البحث العلمي وأيضا عقد حوارات مع باحثين محليين في مجال الدراسات النقدية. سنقوم أيضا بجولات علمية للمكتبات العربية في القدس وارشيفات المكتبة القومية الإسرائيلية ومراكز أبحاث في البلاد.

## תכנית המפגשים: برنامج المساق

### 1. פרדיגמות תאורטיות: השיח הפוסטקולוניאלי : الخطاب ال بوست كولونيالى

\*מדיחה עתיק, 2015. מא בעד الكولونيالية: مفهومها, اعلامها, اطروحاتها. مجلة دراسات, العدد 25.  
\*إدوارد سعيد 1948. الاستشراق, المعرفة, السلطة, الانشاء, ترجمة كمال أبو ديب, مؤسسة الأبحاث العربية, بيروت.

Abu-Loghud, Lila. (2001). Orientalism and ME feminist studies. *Feminist Studies* 27 (1): 101-113.

Abu-Lughod, Lila.(1990). Zones of theory in anthropology of the Arab world. *Annual Review of Anthropology*, 18 (2): 267-306

### 2. פרדיגמת הקולוניאליזם ההתיישבותי: دراسات كولونيالية

Veracini L (2010) *Settler Colonialism: A Theoretical Overview*. New York: Palgrave Macmillan (Chapter one)

Yuval Davis Nira & Stasiulis, Daiva. (1995). Unsettling Settler Societies: Articulations of Gender, Race, Ethnicity and Class (introduction).

נאיגל סי. גבסון. פאנון: המחילה בעד- الكولونيالية. المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات.

### פמיניזם וקולוניאליזם: الجندر والكولونيالية

Rita Dhamoon. (2015). A Feminist Approach to Decolonizing Anti-Racism: Rethinking Transnationalism, Intersectionality, and Settler Colonialism. *Feral Feminisms* 4:20-37

### 3. השיח הביקורתי בהקשר הישראלי-פלסטיני: الخطاب النقدي في الحيز الإسرائيلي والفلسطيني

אריז' סבאע'- חורי, 2018. קולוניאליזם התיישבותי, נקודת המבט הילידית והסוציולוגיה של ייצור ידע בישראל. תיאוריה וביקורת 50, עמ' 391.

אבורביעה קוידר סראב. 2018. טשטוש הקו הירוק בחקר נשים פלסטיניות: ייצור ידע מוסרי וצדק מחקרי. פוליטיקה: כתב עת למדע המדינה וליחסים בינלאומיים. מכון דיווידס ליחסים בינלאומיים, האוניברסיטה העברית: ירושלים.

### 4. השפה הערבית וההשכלה הגבוהה: اللغة العربية والحيز الاكاديمي

اسماعيل ابو سعد وحاتم محاميد. المنهاج المدويسي وبلورة الهوية. النبراس, 2013-2014.

حسيب شحادة, اللغة العربية في الجامعات الاسرائيلية. الحصاد, 2018.

### 5. לאומיות מפרספקטיבה פוליטית ומגדרית:

Abu-Rabia Safa. (2011). Out of history: A journey to identity through the silenced voices of Bedouin women. *Palestine-Israel Journal* 17 (34).

Qasem Amin. (2000). *The Liberation of Women*. American University Press in Cairo: Cairo (Introduction + Ch. 1)

### 6. אקטיביזם והתנגדות בפרספקטיבה עולמית-ערבית: الربيع العربي والدراسات النقدية

الربيع والثورات العربية :

صديقي, 2017. تونس: ثورة المواطنة... "ثورة بلا رأس". المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات.

رايموند هينبوش, 2018. مقارنة في علم الاجتماع التاريخي لفهم التابيين في مرحلة ما بعد الثورات في البلدان العربية, مجلة عمران-العدد 6.23.

Moghadam, Valentine and Fatima Sadiqi. 2006. "Women's Activism and the Public Sphere: Introduction and Overview." *JMEWS* 2(2), 1-7.

**7. הרצאת אורחת:**

## **8. אקטיביזם והתנגדות בהקשר הישראלי-פלסטיני:**

**הרצאת אורחת:**

Abu-Rabia-Queder, S. (2007). The activism of Bedouin women: Social and Political resistance. *Hagar: Studies in Culture, Polity and Identities* 7 (2): 67-84.

## **9. חקר האסלאם מפרספקטיבה ביקורתית: מה בין תנועות מוסלמיות לפמיניזם אסלאמי: دراسات إسلامية ونسوية**

Abu-Loghud, Lila. (2013). *Do Muslim Women Need Saving?*. Harvard University Press.

Nasasra Mansur. (2017). The politics of reclaiming the representation: The Islamic movement in Israel. *Journal of Islamic Studies* 29 (1): 48-78.

**10. הרצאת אורחת**

## **11. חקר ערים : دراسات المدن**

מנאר חסן, 2018. סמויות מן העין: נשים והערים הפלסטיניות. סדרת הקשרי עיון וביקורת. הקיבוץ המאוחד-מכון ון ליר ירושלים.

Haim Yacobi & Mansour Nasasra. (2019). *Routledge Handbook on Middle East Cities*, Routledge.

\*صيقلي, مي 1997, حيفا العربية 1918-1939, التطور الاجتماعي والاقتصادي. بيروت: مؤسسة الدراسات الفلسطينية, 1997. محمود يزيك, 2018. مدينة البرتقال, يافا: حضارة ومجتمع 1700-1840, مؤسسة الدراسات الفلسطينية.

## **12. אתגרים אתנוגרפיים בחקר העולם הערבי: البحث الميداني**

Janine A. Clark. (2006). Field Research Methods in the Middle East. *Political Science and Politics* 39 (3): 417-423.

Al-Torki Soraya. (1988). *Arab Women in the Field: Studying Your Own Society*. Syracuss University Press.

## **13. עיון וניתוח מסמכים ארכיוניים מבית הדין השרעי מלונדון, ירושלים ואיסטנבול בסוגיות של דיני אישות:**

**تحليل وثائق أرشيفية من لندن وإستانبول + وثائق من المحاكم الشرعية**

ליסה ודיין, المعرفة العلمية، الليبرالية، والإمبراطورية

<http://www.jadaliyya.com/pages/index/25365/> المعرفة-العلمية،-الليبرالية،-والإمبراطورية

**14. עיון וקריאה בעיתונות הערבית והפלסטינית: המקרה של עיתון אל-אתיחאד ועיתון פלסטיון: ניתוח השפעותיהם של**

**דמויות גבריות ונשיות מובילות**

هنيدة غانم, 2017. الحزب الشيوعي في إسرائيل بين القومية والدولة, مجلة الدراسات الفلسطينية, 102-132.

**15. נרטיבים ועבודה אתנוגרפית בנגב: العمل الميداني في حيز النقب وقضاء بنر السبع**

Richter Devro, Sophie. 2013. Palestinian women's every day resistance: Between normality and normalism.

Journal of International Women's Studies 12 (2):32-46.

**16. סדנה בינלאומית וסיור לימודי: ندوة ودراسات ميدانية**

**17. נרטיבים ומיעוטים: תהליך כתיבת נייר עמדה בקרב מיעוטים: الأقليات وكتابة ورقة موقف سياسية**

مركز اعلام, 2018. التقرير الاستراتيجي الثاني: تحديات المجتمع الفلسطيني في الداخل وسبل مواجهتها.

مهند مصطفى, 2017. تجربة القائمة المشتركة والعمل السياسي الفلسطيني في إسرائيل: تبلور مرحلة تاريخية ام لحظة تاريخية عابرة. مدى الكرمل, حيفا.

**18. כלים בכתיבה אקדמית ביקורתית: סדנא**

במהלך סמסטר ב' יציגו הסטודנטים את הצעות המחקר לקראת כתיבת העבודה הסופית.